

L'occità estàndard i la variant aranesa

En el transcurs del temps, els usos socials de la llengua occitana han passat per èpoques d'extensa difusió i prestigi cultural, i per èpoques de regressió. En el present treball es volen considerar publicacions dels segles XX i XXI que han incidit en l'ús social de la llengua occitana. Amb la intenció de deduir-ne propostes per a l'actualitat.

La revista *La Medicina Catalana. Portantveu de l'Occitània Mèdica*, iniciada el 1933, va introduir la presentació de conceptes i intencions. El 2022, la revista *Gimbernat. Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut* continua alguns dels conceptes de l'anterior. I el llibre *Laporte, una política sanitària per a Catalunya 1980-1988* resumeix la política sanitària aranesa.

Estudiem aquestes publicacions, sota el punt de vista de l'ús de la llengua occitana:

La Medicina Catalana. Portantveu de l'Occitània Mèdica: publicació mensual apareguda a l'octubre de 1933. Consell de redacció format per 36 metges de Montpeller, Perpinyà, Girona, Clermont-Ferrand, Tolosa, Barcelona, Marsella, Castelló de la Plana, Palma de Mallorca, Tarragona, Lleida, i Llemotges. Entre ells, metges prestigiosos com els professors Camille Soulà, o Agustí Pedro i Pons, i August Pi i Sunyer. Redactor en cap, Leandre Cervera. Redacció a la Llibreria Catalonia, a Barcelona.

En el nº 1, el Dr. Ismael Girard, de Tolosa i Ax-les-Thermes, hi publica la presentació de la revista. Transcriu extractes d'aquesta presentació, escrita al 1933, tres o quatre anys després de que el Dr. Girard col·laborés en dreçar el mapa de les terres occitanes:

“Hi ha una família occitana que abasta “dis Aup a Pirineu” (Mistral), dels confins de l'Albèrnia a l'extrem de les terres de València. Vàrem traçar-ne el mapa i reportàrem els títols geogràfics, històrics, literaris i econòmics en aquell magnífic número de *L'Amic de les Arts*, fruit de l'activitat occitanista d'en Josep Carbonell. La sang ben raçada que xarbotava en aquesta Occitània té una noblesa que és digna d'enveja. A l'Edat Mitjana era el cap de la intel·lectualitat amb la seva llengua i la seva literatura, de ressò universal. Es aleshores que d'Albèrnia, de Gasconya, del Llemosí, del Llenguadoc, de Catalunya i de Provença, poetes, escriptors, savis i metges escrivien obres ben rellevants. Després, esdeveniments polítics anaren seguits del seu silenci. Passaren segles, el pes dels quals no ha pogut esclafar la vida d'aquesta Occitània silenciosa.

A començos del romàntic segle dinovè, ha volgut el destí que la brasa que covava sota la cendra prengué un esclat novell. Catalunya i Provença, l'una amb Aribau i Verdaguer, l'altra amb Mistral, seran les primeres redivives. De mica en mica, el Llenguadoc, el Llemosí, la Gasconya i l'Albèrnia van fent llur aportació al redreçament d'Occitània. En l'hora present, hom constata una renaixença intel·lectual de tota l'Occitània, però és a Catalunya, únicament, on ha pres una forta embranzida i avança per totes les vies de l'activitat humana i li assegura per a ben tost, un avenir resplendent.

Tots aquells que de cap a cap de les terres d'Òc frisen en llur espera, cal que es girin de cara a Catalunya i l'esguardin com a pol atractiu de l'Occitània que reneix. Si albernians,

gascons, llenguadocians, provençals i llemosins volen reviuere llur personalitat històrica... cal que sia pres per model l'exemple català.

La Catalunya-nació que avança pel camí dels pobles, té un primer deure com a norma: establir l'imperi entre els seus. Després caldrà que serveixi de suport a la resurrecció panoccitana. Catalunya ha de fer l'imperi del cor i de l'esperit, i fent aquesta obra se superarà ella mateixa. Tots els occitans del Migjorn francès són una clientela natural i consanguínia d'ella. D'ací la necessitat de procedir en tots els dominis a estrènyer el lligam panoccità. Cal fer occitanisme concret. És en els domenys intel·lectuals on aquests lligams han estat verament usats: filologia, poesia, lletres.

Avui el català ha conquerit una altra branca de l'esperit: la branca científica mèdica; ha estat creada, doncs, una literatura mèdica catalana, és a dir, occitana. I és necessari donar a l'Occitània Mèdica una realitat dins la família mèdica universal.

El Dr. Jaume Aiguader començà aquesta obra d'intercanvi mèdic interoccità amb la revista *Monographies Médiques*.

Els metges de les terres d'Òc francesos són prou occitans per a entendre el català mèdic, sense altra preparació que el sentit innat que tenen de llur llengua latent en els replecs de llur memòria. Els metges catalans trobaran en els germans la millor predisposició per a comprendre'ls com ningú més. Del bescanvi que resultarà d'aquests lligams renovellats, en naixerà una amistat que farà que "Occitània Mèdica" no sigui un mot banal.

Mensualment aportaré informacions pertinents a la vida dels centres mèdics occitans i reportatges de les reunions medicals. Volem realitzar per primera vegada una crònica viva de l'Occitània Mèdica viva [...]

[...] Servirem així, dins la nostra àrea modesta, aquesta família d'Òc; que per les seves terres, la seva llengua, la seva mentalitat, representa la comuna mesura dels pobles llatins, aquesta família occitana de la qual avui Catalunya és, com diu Perbosc, la "rosa e l'estela".

Dr. Ismael Girard (de Tolosa i Ax-les-Thermes). Octubre de 1933."

La Revista va incorporar bons articles clínics, amb fotos i imatges d'exploracions radiològiques, poc freqüents a les revistes anteriors a 1933. Amb llibertat d'idioma, assumint que els occitans poden entendre el català, i viceversa, ateses les similituds. Va ser una revista mèdica de nivell alt, on hi publicaven metges professors de les facultats de Medicina de Tolosa i Barcelona. El 1938 va deixar de publicar-se, i molts dels metges del Consell de Redacció van exiliar-se durant el 1939. L'amistat, idealitzada pel Dr. Girard, va persistir, i ell i el Dr. Soulà van acollir a Tolosa a alguns exiliats catalans, com el Dr. Cervera.

La llibertat raonable d'idioma és també un concepte present a *Gimbernat. Revista d'Història de la Medicina i Ciències de la Salut*, publicació actual semestral editada per la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya i la Universitat de Barcelona, amb suport de la Societat Catalana d'Història de la Medicina de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i Balears. Així, en la seva 2a època, al volum 76 s'hi pot llegir aquest text:

Era Sanitat ena Val d'Aran en temps dera guèrra civiu: article de Joan Carles Riera Socasau, acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. A les pàgs. 129-159, majoritàriament en llengua aranesa, però catalana o castellana quan reproduïx citacions oficials de les respectives administracions. S'hi recull com la Sanitat a la Vall

d'Aran es va veure afectada durant la Guerra Civil, amb exili del personal i canvis en la nòmina. I un fet vital per als aranesos, la inauguració de l'hospital de Vielha.

Transcripció de l'article del Dr. Riera: "Eth dia 26 de seteme de 1937 se procedís a inaugurar er Espitau de Vielha; era lista enquia aqueth moment deth personau mètge d'Aran ère constituïda pes doctors Campà en Bossòst, Navarro en Les, Soler Daniel en Naut Aran, e Buch en Vielha. Enes croniques dera epòca que se nomena era presència deth Dr. Buch ena inauguracion, non se nomenen es auti mètges d'Aran, mès ei de justícia pensar que tanben i assistiren. S'inaugure er Espitau, mès encara non s'a publicat eth nòm deth sòn director."

El 5 d'agost de 1937, a través del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya s'havia convocat concurs-oposició per a la plaça de metge-cirurgià, director de l'hospital comarcal de Vielha, signada per Antoni Maria Sbert, conseller de Governació i Assistència Social. El 8 de setembre s'anomena membres del Tribunal del Concurs als Drs. Joaquim Trias i Pujol, president i vocal als Dr. Solà Súria, i Dr. Trueta Raspall. El 6 d'octubre, el conseller Sbert publica al DOG la proposta del Tribunal de nomenar al Dr. Josep Cava Comabella director de l'hospital de Vielha.

El dia 1 desembre de 1937 el DOG publica el decret signat pel conseller Sbert i el president Lluís Companys "peth quau, damb motiu dera inauguracion der Espitau de Vielha, se cree eth Centre Sanitari Intercomarcau de Vielha, depenent deth Centre Sanitari Intercomarcau de Lhèida, en tot èster eth sòn director eth director der espitau comarcau de Vielha."

Informació que facilita el Dr. Riera, que agraeixo. El pensament del Dr. Riera el comparteixo, en la probable suposició que els altres metges de l'Aran assistiren a la inauguració de l'hospital de Vielha el 1937. Els cronistes de l'època devien estar més pendents de la Guerra Civil.

També en el capítol de suposicions no documentades, com fa el Dr. Riera, penso en la influència del conseller de la Generalitat Jusèp Maria España Sirat, aranès, advocat i membre del Govern Companys. España Sirat i el coronel Escofet van ajudar transcendentment a que Barcelona restés republicana el juliol de 1936. És de justícia pensar que España Sirat pressionés el seu amic, el president Lluís Companys, per a la decisió de construir l'hospital de Vielha, en plena guerra.

Aquesta suposició no pot ser documentada, ni rebatuda, ja que els arxius d'Espanya Sirat a Barcelona i Vielha van ser cremats, com d'altres. Es només una opinió personal, sense base documental ni peu de pàgina.

El format de l'article actual del Dr. Riera, que comento, segueix amb rigor la política editorial i el manual de procediments de *Gimbernat*. El 2022, el criteri idiomàtic del manual és: "L'idioma oficial de la revista és el català, amb l'occità com a llengua cooficial, i el seu àmbit de recerca son els territoris que representen aquestes llengües, tot i que també s'admetran treballs en castellà, anglès, francès, portuguès i italià que facin referència a aquesta àrea geogràfica."

A *Gimbernat*, doncs, a més de català i aranès, s'hi pot llegir justificadament altres idiomes, com he transcrit. És un model de **raonabilitat** en la comunicació, a valorar. A revistes científiques de l'àmbit català, avui que l'aranès és idioma oficial a Catalunya, fóra oportú assimilar aquest model de raonabilitat, o aplicar-ne un de semblant.

Les revistes dels àmbits professionals de ciències, però també de lletres o humanitats, veurien incrementat el seu pes específic amb presència de textos en aranès. A

Catalunya, la primera forma oficial de l'occità ha d'ésser l'aranès en tots els textos de consum de l'àmbit de la Generalitat. Però amb flexibilitat quan el vehicle del text va destinat a altre lloc, i el contingut del text es refereix a un àmbit geogràfic forà o molt general. Llavors l'occità estàndard és l'oportú. En forma semblant al criteri de Gimbernat.

En la decisió d'oportunitat, si de vegades és poc clara, de la variant estàndard o de l'aranesa, haurien de posar-se d'acord l'Acadèmia Aranesa de la Lengua occitana i l'administració corresponent de la Generalitat.

Pel futur, l'incentiu a publicar en aranès hauria de motivar a col·legis professionals, acadèmies, i societats culturals amb ajuts que aprofitin la cooficialitat de l'aranès a Catalunya. En els ajuts o incentius per a parlar o publicar en aranès, seria adient que Conselh Generau d'Aran, Diputació de Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, empreses locals i Generalitat de Catalunya, hi participessin.

La variant aranesa hauria d'ésser la llengua primera a usar en cada conversa a tota finestreta oficial a la Val d'Aran. Tots els treballadors, funcionaris o eventuais, haurien de començar per adreçar el bon dia i la primera frase en aranès a la totalitat de públic que hi va a fer gestions administratives. I, si cal, la segona frase haurà d'ésser ja en català o castellà, després que el visitant hagi manifestat la seva comoditat idiomàtica o no amb l'aranès. Aquest criteri de raonabilitat idiomàtica pot afavorir el crèdit i la motivació per a emprar l'aranès. El Conselh d'Aran hauria de seguir reflexionant sobre enquestes d'us social de l'aranès a les administracions a l'Aran.

Les relacions occitanocatalanes i la responsabilitat de la Generalitat també podrien fer millorar la nomenclatura, en aranès/occità o en bilingüe, a les retolacions públiques de tot ordre.

Per a la Generalitat va la feina de mantenir o afavorir beques, bosses de treball i intercanvis culturals i de personal amb l'Occitània francesa, a l'estil de les beques Midi-Pyrénées, d'intercanvi de facultatius entre els hospitals occitans i els catalans, (Hopitaux de Toulouse-ICS).

Tota millora de relacions entre Catalunya i Occitània francesa seria continuar la tradició i la història secular en comú. Continuar-la al s. XX, i al s. XXI, seria pedigrí occità d'europisme.

És rellevant i molt profitosa l'actual relació entre l'hospital de Vielha i Hopitaux de Toulouse. Determinades patologies d'aranesos son ateses als hospitals universitaris Tolosans de Ranguel, La Grave, Pourpan o altres, amb trasllats urgents del pacients aranesos. I la corresponent atenció a pacients francesos a l'hospital de Vielha, en general accidentats de muntanya o esquí. Amb Vielha i la Cerdanya, la Generalitat disposa de dues bones experiències transfrontereres. Que podrien créixer, en interès de l'Aran.

Seria adient considerar l'oportunitat o no d'ampliar les patologies d'aranesos que puguin ser ateses a Tolosa o a l'hospital de Comminges, a Saint-Gaudens, i coordinar-les amb els plans de futur de l'hospital de Vielha i de Lleida. Avui, l'hospital de Vielha segueix depenent del Centre Sanitari Intercomarcal de Lleida, com al 1937, amb el nom actualitzat, i alguns pacients aranesos d'especialitats són derivats a l'hospital Arnau de Vilanova, de Lleida, a 170 Km. Una derivació útil i necessària, però costosa en temps i molèsties per als aranesos i araneses. En els plans de futur de l'hospital de Vielha i de Lleida es podria considerar l'opció d'una unitat d'Oncologia, (no sé si n'hi ha avui a Vielha), i/o Urologia, (segons criteri dels tècnics) dimensionada coordinament amb les

de l'Arnau de Vilanova i/o Hopitaux de Toulouse. Aranesos, araneses i residents se'n podrien beneficiar.

El 1982 es publicava al DOG un decret que establia un programa sanitari per a Vall d'Aran (DOGC num. 202 de 24.2.1982). El Pla que s'hi va elaborar volia construir un centre que fos també unitat d'hospitalització moderna. L'antic hospital de Vielha inaugurat el 1937 i sense recursos, gestionat per la Quinta de Salut l'Aliança, era propietat de l'Ajuntament; el Programa de 1982 el va convertir en residència per a la gent gran.

Amb el principi de que tots els ciutadans de Catalunya tenen el mateix dret a la Salut, el programa per a la Vall d'Aran va ser prioritzat políticament. Es va construir una unitat d'Hospitalització, que també va allotjar un Centre d'Assistència Primària, en veïnatge amb la residència per a la gent gran. Amb els serveis generals unificats per als tres centres s'assolien uns mínims volums que justificaven el nou centre, que es va denominar Espitau dera Val d'Aran, i va ser inaugurat el 1985, dirigit pel Dr. Enric Mayolas, i gestió encarregada a la Quinta l'Aliança.

La decisió i el risc de prioritzar políticament el Programa de la Vall d'Aran amb el nou Hospital va ser del Conseller Josep Laporte i Salas. El Conseller Laporte va ser molt sensible a la problemàtica de la Val d'Aran. Després van dissenyar el programa per al conjunt pirinenc.

Informació de les pàgines 52 a 54 del llibre *Conseller Laporte. Una política sanitària per a Catalunya*, de Lluís Bohigas, editat per la Generalitat de Catalunya, Dept. de Salut.

A l'any 2001 es van transferir les competències de Sanitat i Serveis Socials al Conselh Generau d'Aran. A continuació es va constituir el Servei Aranès dera Salut, que gestiona l'Espitau. El Servei té conveni amb l'Hospital del Mar de Barcelona per a atenció especialitzada, amb Hopitaux de Toulouse per a patologies urgents d'especialitat.

Tant al 1937 com al 1982, la nomenclatura ha estat aranesa, Espitau dera Val d'Aran o de Vielha, i les actituds de la Generalitat Republicana i de l'actual Generalitat han sigut de respecte i promoció de l'ús de l'aranès. Per a minvar els inconvenients de la distància a Lleida, Barcelona o Tolosa, el Servei Aranès dera Salut podria promoure una nova especialitat mèdica o quirúrgica presencial a Espitau i CAP, aplicant els criteris d'us raonable de l'aranès per al seu personal i les instal·lacions.

Andreu Pujol, Maig 2023.

